

2-րդ ԴԱՍԱՐԱՆ
ԵՍ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ԱՇԽԱՐՀԸ
ԹԵՄԱ 4 – ԻՐԱՎՈՒՆՔ ԵՎ ԿՈՆՖԼԻԿՏ

Աշակերտի նյութերի փաթեթ

© **Լուսինե Ալեքսանյան, Հասմիկ Անտոնյան**

ԹԵՄԱ 4 - ԻՐԱՎՈՒՆՔ ԵՎ ԿՈՆՖԼԻԿՏ ԴԱՍ 1 – ԱՐԱՐՔ ԵՎ ՀԵՏԵՎԱՆՔ

1.

- Ինչի՞ համար են դասարանական կանոնները:
- Ինչո՞ւ պետք է պահպանենք դրանք:
- Կանոններին հետևելը կարո՞ղ է ազդել ընկերական փոխհարաբերությունների վրա: Ինչպե՞ս:
- Կարո՞ղ եք օրինակներ բերել:
- Իսկ չհետևելու դեպքում ի՞նչ կարող է լինել, ի՞նչ հետևանքներ կարող են լինել:
- Պատահե՞լ են այդպիսի դեպքեր: Պատմե՛ք՝ ինչով են ավարտվել:

2. **Աշխատելով զույգերով՝ եկեք մշակենք դասարանական այնպիսի կանոններ, որոնք կօգնեն լավ փոխհարաբերություններ կառուցելուն:**

3. **Նայե՛ք նկարներին և վերլուծե՛ք իրավիճակները:**

- Ո՞ր նկարներում են երեխաներն իրենց սխալ պահում:
- Ձեր կարծիքով՝ ի՞նչ պիտի անեին:

- Պատահե՞լ է, որ ձեր որևէ արարքից ամաչեք: Ի՞նչ եք զգացել:
- Ո՞ր արարքներից հետո եք ձեզ լավ զգացել:

4. **Լսե՛ք պատմությունը և ծափ տվեք, երբ, ձեր կարծիքով, Տիգրանը վատ արարք է կատարում:**

- **Տեքստից դուրս գրեք Տիգրանի բոլոր վատ արարքները, ապա գրեք, թե դրանք ինչ հետևանքներ կարող են ունենալ:** (Օրինակ՝ դասը չէր լսում, հաջորդ օրը «2» կատանար:)

5. **Լսե՛ք «Սուտասանը» պատմությունը և պատասխանեք հարցերին:**

- Ինչո՞ւ հարևանները չհավատացին կատակասեր մարդուն:
- Ինչպե՞ս կգնահատեք նրա արարքը:
- Ձեր կարծիքով՝ հարևանները ճի՞շտ վարվեցին: Ինչո՞ւ:
- Նշի՛ր կատակասեր մարդու արարքը և ասա, թե ինչ հետևանք ունեցավ այն:

Տնային հանձնարարություն

- Հիշի՛ր, արե՞լ ես արդյոք մի բան, որ կուզենայիր արած չլինելի:
- Եթե հայտնվեիր նույն իրավիճակում, ինչպե՞ս կվարվեիր այս անգամ:
- Ի՞նչ լավ արարք ես կատարել, որ կցանկանայիր պատմել:

ԴԱՍ 2 – ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐ և ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1.

- Ի՞նչ ես հասկանում, երբ ասում ես՝ իրավունք ունեմ:
- Ի՞նչ ես հասկանում, երբ ասում ես՝ իմ պարտականությունն է:
- Եղե՞լ է այնպիսի դեպք, երբ չես կատարել պարտականություններդ: Ի՞նչ ես զգացել:

2.

Խմբով աշխատելով՝ ծրարի միջից ընտրեք որևէ քարտ և փակցրեք ձեր պաստառի համապատասխան վերնագրի տակ:

3.

Նայե՛ք նկարները: Ասացե՛ք՝ որ նկարը որ իրավունքի մասին է հուշում:

Կան պահանջներ, որոնք, անկախ մեր կամքից, պետք է կատարենք: Դրանք մեր **պարտականություններն են**: Օրինակ՝ ուշադիր լինել, դասերի ժամանակ չխոսել, միջանցքներում չբղավել, շքամուտքը չկեղտոտել, աղբը աղբանոցում թափել և այլն:

Երբ ցանկանում ենք հանգստանալ, խաղալ, ապահով լինել, կրթություն ստանալ, դրանք էլ մեր **իրավունքներն են**:

Երեխան իրավունք ունի՝

- Հանգստի
- Սիրո և քնքշանքի
- Առողջ լինելու
- Սնվելու
- Կրթություն ստանալու

Ես **իրավունք** ունեմ. նշանակում է՝ ես կարող եմ անել:

Ես պարտավոր եմ. նշանակում է՝ ես պետք է անեմ:

3. Խմբով քննարկե՛ք իրավիճակները, մեկնաբանե՛ք՝ ովքեր չեն կատարել իրենց պարտականությունները, ում ո՛ր իրավունքն է խախտվել:

1-ին խումբ

Ուսուցիչները հրաժարվեցին աշխատելուց: Նրանք թողեցին իրենց աշխատանքը և որոշեցին հանգստանալ:

2-րդ խումբ

Քաղաքում հրդեհ էր բռնկվել, վառվում էր մի մեծ խանութ: Բոլոր հրշեջները մեկնել էին սպորտային մրցումների:

3-րդ խումբ

Բժիշկները որոշել էին զբաղվել հաճելի գործերով՝ գնալ թանգարաններ, կինոդիտումներ կազմակերպել, թատրոն հաճախել:

4-րդ խումբ

Անկարգությունները, գողությունները շատացել էին, բայց քաղաքում մի ոստիկան չկար: Նրանք մասնակցում էին տոնական միջոցառումներին:

Ամեն մարդ առողջ լինելու, կրթություն ստանալու, պաշտպանված լինելու, մաքուր միջավայրում ապրելու, սնվելու, հանգստանալու իրավունք ունի:

Տնային հանձնարարություն

- Լրացրե՛ք ձեր իրավունքների և պարտականությունների շարքերը:

Իմ պարտականությունները	Իմ իրավունքները
Չուշանալ դասերից	Օգտվել գրադարանից

ԴԱՍ 3 – ԹՈՒՅԼ ՉՏԱՆՔ

1. Դասավորե՛ք «Կամակոր իշուկները» նկարները, դասավորեք ըստ հավանական ընթացքի, ավարտե՛ք պատմությունը:

- Ի՞նչ խնդրի առաջ էին կանգնել երկու իշուկները պատմության սկզբում:
- Ինչպե՞ս էին փորձում վարվել սկզբում: Արդյունքի հասա՞ն:
- Ինչո՞ւ արդյունքի չհասան:
- Ինչպե՞ս լուծեցին խնդիրը:
- Արդյոք երկուսն էլ հասա՞ն իրենց ուզածին:
- Կա՞ն ուրիշ լուծումներ, ուրիշ տարբերակներ:
- Ի՞նչ էր անհրաժեշտ «հաղթանակ-հաղթանակ» տարբերակի համար:
- Փորձե՛լ եք առաջադրանք կատարել՝ որևէ մեկի հետ համագործակցելով:
Պատմի՛ր այդ մասին:

2. Խմբում ուսումնասիրե՛ք նկարները, հորինեք պատմություն ձեր ընտրած նկարի վերաբերյալ:

3. Բաժանվե՛ք խմբերի, կարդացե՛ք ձեզ բաժին ընկած պատմությունը և խմբով փորձե՛ք բեմականացնել այն:

1. Անին օդապարուկ էր նվեր ստացել: Ուրախ-ուրախ իջավ բակ, որ ընկերների հետ թռցնի:
- Շուտ եմ ասել՝ առաջինը ե՛ս եմ թռցնելու,- բղավեց Տիգրանն ու Անիի ձեռքից թռցրեց օդապարուկը:
- Դու ձևը չգիտես, թող ցույց տամ,- ասաց Գրիգորը և փորձեց օդապարուկը խլել Տիգրանից:
- Քեզ ո՞վ ասաց,- վրդովվեց Տիգրանը՝ օդապարուկը ձեռքից բաց չթողնելով:
Շարունակելով վիճել՝ տղաներն այնքան ձեռքից ձեռք քաշքշեցին օդապարուկը, մինչև պարանը կտրվեց: Օդապարուկը վեր բարձրացավ ու անհետացավ կապույտ երկնքում: Բոլորը մնացին շվարած:

2. Մի օր երեխաները, ծառի տակ նստած, հեքիաթ էին կարդում.
«Մի գյուղացի անտառի բացատում որոշում է գազար ցանել: Մեկ էլ անտառից մի արջ է դուրս գալիս, գյուղացուն տեսնում է ու հարցնում, թե կարելի է ինքն էլ օգնի, վերջում էլ բերքը հավասար կիսեն: Գյուղացին ասում է. «Շատ բարի: Թե ինձ հետ հավասար աշխատես, ցողունները քեզ, արմատները՝ ինձ»: Միամիտ արջը համաձայնում է, սկսում են աշխատել: Արջը բացատի կոճղերն է հավաքում, հողը փորում է, իսկ գյուղացին սերմն է ցանում: Գալիս է բերքը հավաքելու ժամանակը: Խորամանկ գյուղացին, ասածի պես, հյուսիս գազարներն իրեն է պահում, իսկ անպետք ցողունները տալիս է արջին: Արջը հասկանում է, որ իրեն խաբել են, բայց ի՞նչ կարող էր անել: Քոռ-փոշման վերադառնում է անտառ»:
- Խեղճ արջ,- վրդովված բացականչեցին երեխաները և որոշեցին այս հեքիաթի համար ավելի արդարացի վերջաբան հորինել:

3. Բակի հեռավոր անկյունում մի ազատ տարածք կար: Հայրիկները որոշեցին ավտոտնակներ կառուցել: Մայրիկները ըմբոստացան, նրանք կարծում էին, որ այդ տարածքը շատ հարմար է լվացքի պարաններ կապելու համար: Վեճ սկսվեց: Ոչ ոք չէր ուզում դիրքերը զիջել: Վեճի թեժ պահին մեկ էլ նկատեցին, որ երեխաները, միասին համերաշխ աշխատելով, արդեն քարերից մաքրել ու կարգի են բերել տարածքը: Բոլորը հասկացան, որ ամենաճիշտն այդտեղ խաղահրապարակ կառուցելն էր: Այս լուծումն ուրախացրեց բոլորին, այլևս չէին անհանգստանա, թե երեխաներն ազատ ժամանակն ինչպես են անցկացնում, բացի այդ, բակը կբարեկարգվի, կկանաչապատվի, փոշին էլ քիչ կլինի:

- Այդ պատմությունների մեջ ո՞վ շահեց և ո՞վ տուժեց, ինչո՞ւ:

Տնային հանձնարարություն

•Քննարկի՛ր իրավիճակները և ընտրի՛ր ու նշի՛ր, թե ներկայացված իրավիճակներից որն է տանում հաշտեցման, որը՝ ընդհարման:

1. Երեխաները բակում ֆուտբոլ են խաղում: Տիգրանը գնդակը փոխանցում է Քուչոյին, բայց Քուչոն ուշադիր չի լինում և գնդակը բաց է թողնում:

ա) **Տիգրան** - Քուչո՛, ապուշի մեկը, քո պատճառով պարտվեցինք:

բ) **Տիգրան** - Քուչո՛ ջան, սրանից հետո աշխատիր ուշադիր լինել, որ չպարտվենք:

2. Լուսինեն մեծ եղբորը խնդրում է օգնել լուծելու մաթեմատիկական խնդիրը: Բայց եղբայրը ցանկություն չունի:

ա) **Լուսինե** – Տիգրա՛ն, մամային կասեմ, որ չես ուզում օգնել, ու դու կտեսնես:

բ) **Լուսինե** – Տիգրա՛ն ջան, ախր ես քո բացատրածը շատ հեշտ եմ հասկանում:

3. Անին ճոճանակ է նստել: Գրիգորն էլ է ուզում ճոճվել:

ա) **Գրիգոր** – Խո՛ղ, հերիք է ճոճվես, իջիր՝ ես նստեմ, թե չէ գնդակով կխփեմ, կընկնես ցած:

բ) **Գրիգոր** – Անի ջան, կթողնե՞ս ես էլ ճոճվեմ, ուզո՞ւմ ես, դու էլ իմ գնդակով խաղա:

ԴԱՍ 4 – ՎԱՐՔԱԿԱՆՈՆՆԵՐ

1. Լսե՛ք «Հրաշալի բառը» պատմությունը և պատասխանեք հարցերին:

Երկար սպիտակ մորուքով մի ծերունի նստած էր նստարանին և ձեռնափայտով ինչ-որ բան էր գծում ավազի վրա:

- Տե՛ղ տվեք,- ասաց Արամը բարձր ու կոպիտ ձայնով և նստեց նստարանի ծայրին: Ծերունին տեղ տվեց և, նայելով տղայի կարմրած ու բարկացած դեմքին, ասաց.

- Քեզ ինչ-որ բան է պատահել: Դու քիչ առաջ գոռացել ես, լաց ես եղել, հետո էլ մեկի հետ կռվել ես:

- Ոչ ոք ինձ չի սիրում,- ասաց տղան և թևով սրբեց արցունքները,- բոլորը բարկանում են ինձ վրա, ինչ ուզում եմ՝ չեն տալիս...

Ծերունին շոյեց երկար մորուքը և ասաց.

- Դու երևի կոպիտ ես խոսում բոլորի հետ: Լսի՛ր, տղա՛ս, ես ուզում եմ քեզ օգնել: Մի հրաշալի բառ կա, այդ բառը ում էլ ասես, քեզ կլսի:

Տղան աչքերը չռեց:

- Ես քեզ կսովորեցնեմ այդ բառը: Բայց հիշիր, որ այդ բառը պետք ասել մեղմ ձայնով և ուղիղ նայելով նրա աչքերի մեջ, ում հետ խոսում ես:

Ծերունին տղայի ականջին ինչ-որ բան ասաց և ավելացրեց.

- Դա հրաշալի բառ է, բայց չմոռանաս՝ ինչպես պետք է ասես այն:

Տղան վեր թռավ տեղից և վազեց տուն:

Քույրը, սեղանի մոտ նստած, նկարում էր: Կանաչ, կարմիր, դեղին, կապույտ ներկերը թափված էին սեղանի վրա: Եղբորը տեսնելով՝ նա իսկույն ներկերը ձեռքերով ծածկեց:

Տղան մոտեցավ քրոջը և նայելով նրա աչքերի մեջ, ասաց.

- Քույրի՛կ ջան, խնդրում եմ, ինձ մի ներկ տուր:

Քույրը լայն բացեց աչքերը և ձեռքերը ետ տանելով ներկերի վրայից՝ քթի տակ ասաց.

- Ո՛րն ես ուզում:

- Կապույտը,- անհամարձակ ասաց տղան:

Նա ներկը վերցրեց, գնաց-եկավ սենյակում ու ներկը հետ տվեց քրոջը. նրան ներկ պետք չէր, նա ուզում էր փորձել ծերունու սովորեցրած հրաշալի բառի ուժը:

Տղան շտապեց խոհանոց:

Տատը գազօջախի վրայից վերցնում էր տաք բլիթները:

Թոռը մոտեցավ տատին, նայեց աչքերի մեջ ու կամացուկ ասաց.

- Տատի՛կ, խնդրում եմ, ինձ մի բլիթ տուր:

Տատը զարմացավ:

- Տա՛ք, թե սառն ես ուզում, բալի՛կս,- ասաց տատիկը՝ ընտրելով ամենալավը:

Տղան ուրախությունից վեր թռավ: «Հրաշալի է, հրաշալի է»,- ասաց ինքն իրեն ու վազեց պուրակ: Նա շտապում էր, որ շնորհակալություն հայտնի ծերունուն:

- Ինչո՞ւ էին բոլորը վատ վարվում տղայի հետ:
- Դու ինչպե՞ս ես վարվում նման դեպքերում:
- Ի՞նչը օգնեց պատմվածքի հերոսին:
- Էլ ի՞նչը կարող է ընդհարումների պատճառ դառնալ:
- Կա՞ն բառեր, որոնք օգնում են կանխել ընդհարումները: Որո՞նք են: Թվի՞ր:

2. Խմբով աշխատելով՝ փորձեք կազմել բարեկրթության կանոնների ցանկ՝ գտնելով և միացնելով նախադասությունների կեսերը:

Կոնֆետի թուղթը գետնին մի գցիր,	բարեկամներին, ուսուցիչներին, ընկերներին:
Երբեք մի ընդհատիր	անքաղաքավարի բառեր:
Միշտ բարևիր հարևաններին,	բարձր ձայնով:
Դասարան մտնելիս զիջիր	ուշադիր, համբերատար լսիր զրուցակցիդ:
Երբեք մի խոսիր	քեզ որևէ բան պատմողին:
Քո խոսքը ասելուց առաջ	այլ նետիր աղբամանը:
Հարկ եղած դեպքում	ծերերին, փոքրերին:
Հաճախ օգտագործիր	մի խուսափիր ասել՝ շնորհակալություն:
Միշտ օգնիր	քաղաքավարի բառեր՝ շնորհակալություն, ներողություն, խնդրեմ:
Երբեք մի օգտագործիր	ուսուցչիդ, դասընկերոջդ:

- Քաղաքավարության կանոնները չպահելու համար որևէ մեկին պատժո՞ւմ են:
- Ինչո՞ւ պետք է իմանալ բարեկիրթ լինելու կանոններ:
- Ե՞րբ պետք է պահպանել այդ կանոնները:

3. Լսեք «Նվերը» պատմությունը և պատասխանեք հարցերին:

- Ձեզ հետ երբևէ պատահե՞լ է նման դեպք:
- Ինչպե՞ս եք վարվել, պատմե՛ք այդ մասին:
- Կարո՞ղ եք այնպես ավարտել այս պատմվածքը, որ Դնչիկն ու Թուխը կարողանան հաշտվել:
- Եկե՛ք քննարկենք ձեր առաջարկների լավ ու վատ կողմերը, թե ինչ հետևանքներ կարող են լինել:
- Ո՞րն է լավագույն լուծումը:

4. **Կարդացե՛ք ձեր զույգին տրված իրավիճակները և գտե՛ք ընդհարման պատճառը: Փորձե՛ք այնպիսի պատասխաններ մտածել, որ խուսափեք վեճից: Ներկայացրե՛ք դերախաղով:**

- Ձեր կարծիքով՝ ինչպիսի՞ վարքը կարող է ընդհարման պատճառ դառնալ:
- Յուրաքանչյուրիս պահվածքը կարևո՞ր է ընդհարումից խուսափելու համար: Ինչո՞ւ:
- Մենք կարո՞ղ ենք ինքներս մեր վարքը կառավարել: Ինչպե՞ս:
- Հեշտությամբ հորինեցիք իրավիճակի ավարտը:
- Ինչպե՞ս դերաբաշխում կատարեցիք:
- Ի՞նչ դժվարությունների հանդիպեցիք:
- Ինչպե՞ս հաղթահարեցիք այդ դժվարությունները:
- Ինչպիսի՞ն պետք լինի խմբի յուրաքանչյուր անդամ:

Հաճախ է պատահում, որ միմյանցից նեղանում ենք, միասին աշխատելիս որոշ հարցերի շուրջ անհամաձայնություններ ենք ունենում, չենք զիջում, նույնիսկ չենք ուզում լսել իրար, կոպիտ ենք վարվում, չնչին առիթներով միմյանց վիրավորում ենք:

Բայց ավելի լավ չէ՞, երբ հաշտ ենք, համերաշխ: Ինչը՞ կարող է դրան օգնել: Իհարկե՛, բարեկիրթ պահվածքը, մանավանդ որ հաշտվելու համար ավելի շատ ջանքեր են պետք:

Իզուր չի ասված՝ **«Առաջ մտածիր, հետո խոսիր»:**

• **Տնային հանձնարարություն**

Լրացրո՛ւ նախադասությունները «Կախարդական» բառերով:

- ա) Ես անկարգություն էի արել և մայրիկից ..... խնդրեցի:
- բ) Ուսուցչուհին ասաց. «....., Արմեն, դասդ լավ ես սովորել»:
- գ) Մարդիկ հանդիպելիս միմյանց « .....» են ասում:
- դ) « .....»,- ասաց Լուսիկը՝ կարկանդակը տատիկից վերցնելով:
- ե) « .....»,- ասաց տատիկը՝ կարկանդակը տղային տալով: